

Sobre els gentilicis en *-eny*

LLUÍS MARQUET

El sufix *-eny* és poc corrent en català i actualment gens productiu, però ha donat lloc a uns quants termes com *terreny, mareny, sureny, ferreny...* Moll, en la *Gramàtica històrica catalana*, recull aquest sufix (procedent del llatí *-igneus*) i diu que s'aplica en català «per a formar adjectius de matèria, que després se substantiven».

Ara bé, al marge d'aquests mots en *-eny*, també tenim alguns adjectius derivats de topònims, formats amb l'esmentat sufix. Així Fabra esmenta aquest sufix *-eny* en la *Gramàtica catalana* pòstuma com a formador de gentilicis, al costat d'altres sufixos ben corrents. Tot i que en dóna alguns exemples, volem fer, sobre aquest punt, algunes observacions, perquè no ens sembla gens recomanable l'ús d'aquest sufix en català.

Efectivament, som del parer que el sufix *-eny -enya* no és, de cap manera, genuí com a creador de gentilicis. Els pocs que hi ha admesos en català són sempre corresponents a noms forans i no en trobem, de fet, pràcticament cap de corresponent a topònims catalans (només n'hem trobat algun com *alzireny*, que cal analitzar acuradament). El *Diccionari general* en recull molts pocs: *costa-riqueny, hondureny, madrileny, porto-riqueny, rifeny*. La GEC hi afegeix *malaguey, panameny, salvadoreny (= salvadorenc)* i algun altre més. Aquests mots no són sinó les catalanitzacions de mots castellans en *-eño -eña*, sufix que aquesta llengua usa abundantment com a formador de gentilicis: *extremeño, cacereño, madrileño, malagueño*. Tots aquests noms corresponen a topònims espanyols o hispanoamericans, i si en català els hem fixat d'aquesta mateixa manera és simplement per calc. Però caldria veure si no fóra molt millor utilitzar els sufixos generals propis de la formació de gentilicis en català.

Observem que alguns gentilicis, corresponents a noms castellans en *-eño*, els hem fixat en català altrament; aquest és el cas de *brasiler* (cast. *brasileño*), que ens fa veure com hem sabut evitar

el calc *brasileny*. Doncs, per què no ho fem també amb els altres? Si hi ha *salvadorenc*, quina necessitat tenim de fer, a més, *salvadoreny*?

Pel que fa a *madrileny*, observem que algunes llengües n'han fet una adaptació directa del castellà: *madrilène* (fr.) i *madrileno* (it.), formes excepcionals però justificables com a exòtiques. Anàlogament podem fer en català *madrileny*, però els gentilicis restants abans indicats podríem fer-los a la catalana, mitjançant el sufix *-enc*, i fixar perfectament *hondurenc, panamenc*, anàlogament a *nicaragüenc* i *salvadorenc*. I també en podem formar algun en *-ès* com *malaguès*.

Vegem ara què diuen les gramàtiques catalanes sobre la formació de gentilicis.

Fabra, en la *Gramàtica de la lengua catalana* (1912), dóna els següents sufixos:

1) *-à -ana*: romà, castellà, valencià, vigatà, lleidatà, alcoià, andorrà

2) *-í -ina*: barceloní, gironí, matoroní, alacantí, mallorquí, menorquí

3) *-enc -enca*: parisenc, reusenc, sabadellenc, terrassenc, castellonenc, eivissenc

4) *-ès -esa*: irlandès, polonès, francès, rossellonès

(a *-enc -enca* diu que tradueix generalment el castellà *-ense*)

Després, en la *Gramàtica catalana* pòstuma (1956), a més dels sufixos anteriors n'hi afegeix alguns altres, poc corrents, com *-ol (espanyol)*, *-eny (madrileny)* i *-er (brasiler)*.

Badia i Margarit, en la *Gramàtica catalana II* (1962), repeteix aquests mateixos sufixos.

Ruaix, en *El català complet/3*, dóna per als sufixos formadors de gentilicis els quatre esmentats com a principals i després n'hi afegeix alguns de rars, entre els quals hi ha *-er -era*, *-ol -ola* i també *-eny -enya*, amb l'exemple *alzireny* i els gentilicis forasters anteriors.

Però en cap d'aquestes obres teòriques no trobem informació sobre la bondat dels gentilicis en *-eny*. On hem vist

exposat aquest punt amb més claredat és en el *Llibre d'estil* de Vilaweb (cap. VII. Gentilicis, pp. 39-40). Hi llegim: «Avui els gentilicis presenten, en general, quatre terminacions, que són les úniques amb què solen formar-se'n de nous.» I tot seguit exposa les quatre terminacions típiques abans descrites. Més endavant hi afegeix: «Quant a *-eny*, no es pot pas considerar un sufix gentilici genuí, sinó un manlleu rutinari. Al capdavant, els gentilicis així formats es refereixen, quasi tots, a topònims espanyols o relacionats amb la colonització espanyola.» I en una nota precisa: «Per més que se'n trobi algun rar exemple al nostre país, com *alzireny*.»

Sembla, doncs, bastant evident que els gentilicis en *-eny* són manlleus de mots forasters. Però en tenim un de català, *alzireny*, que és una excepció. Per això hem dit al començament que calia analitzar-lo. Doncs bé, podem comprovar que el DCVB el recull, tot i que no en dóna cap documentació antiga. Segurament que la GEC el va agafar d'aquí. Però si consultem el topònim *Alzira* en l'*Onomasticon* de Coromines veiem que efectivament dóna com a gentilici *alcirenys* (segons MGadea), però fa tot seguit el següent comentari: «els valencianistes trobaven que s'havia de dir *alzirencs* (J.G.M. 1935)». D'altra banda, hem sabut que actualment és corrent entre la gent del país la forma *alzirenc* i que va quedant arraconada la forma castellanitzada *alzireny*.

Com a conclusió, podem afirmar que, si l'únic gentilici català en *-eny* és *alzireny* (i encara aquest no és genuí), sembla prou evident que el sufix *-eny* no és propi per a formar gentilicis catalans. Cal que el reservem per als pocs gentilicis forasters abans esmentats i encara en molts casos podem formar-los altrament, com hem indicat. ♦

